

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรม (Culture)

วัฒนธรรม มีความหมายมาจากคำสองคำ คือ “วัฒน” กับ “ธรรม”

วัฒน / พัฒน	หมายถึง ความเจริญ
ธรรม	หมายถึง คุณความดี ความชอบ
ดังนั้น “วัฒนธรรม” หมายถึง ธรรมแห่งความเจริญ/สิ่งที่ทำให้ความเจริญให้แก่หมู่คณะ	
เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย	
ดังนั้น มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมสร้างสังคม	

ประเพณี (Tradition) หมายถึง สิ่งที่มีมาถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม หรือจารีต

ประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีบุญบั้งไฟ

ธรรมเนียม (Custom) หมายถึง ประเพณี แบบแผน แบบอย่าง เช่น ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

ประเภทของวัฒนธรรม แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. แบ่งตามลักษณะที่มองเห็นและสัมผัสได้

วัฒนธรรมทางวัตถุ	วัฒนธรรมทางอวัตถุ/ที่ไม่ใช่วัตถุ
คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ บ้าน เสื้อผ้า รถยนต์	คือ นามธรรมหรือเรื่องของจิตใจ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศาสนา พิธีกรรม มารยาท

2. การจัดประเภทตามเนื้อหา แบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่

1. คติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงยากที่สุด	เป็นวัฒนธรรมทางศีลธรรมและจิตใจ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เช่น ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที
2. วัตถุธรรม	เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จับต้องได้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย
3. เนติธรรม	เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย / ประเพณีทางกฎหมาย
4. สหธรรม	เป็นสิ่งที่ใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม / มารยาทในการติดต่อกัน เช่น มารยาทในการเข้าหาผู้ใหญ่ มารยาทในการรับประทานอาหาร

3. แบ่งตามความแพร่หลายในการใช้วัฒนธรรม แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. วัฒนธรรมหลัก	เป็นวัฒนธรรมร่วมกันของคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น สังคมไทยจะทักทายกันด้วยการยกมือไหว้
2. วัฒนธรรมรอง	เป็นวัฒนธรรมของคนเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะภูมิภาค เช่น อาหารใต้/คนใต้มักจะกินแกงไตปลาและสตอ

ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

1. มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. มีพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ
3. มีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ
4. มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก
5. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เหมาะแก่การเพาะปลูก
6. วิถีชีวิต และบุคลิกภาพ (อ่อนน้อมถ่อมตน)
7. วันสำคัญ และเทศกาล
8. อาหารไทย

วัฒนธรรมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย

แบ่งออกได้ 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้

ภูมิภาค	อาหาร / ประเพณี / การละเล่น / ศาสนาและความเชื่อ
<p data-bbox="300 1025 424 1066">ภาคเหนือ</p> 	<p data-bbox="603 976 847 1010"><u>วัฒนธรรมด้านอาหาร</u></p> <p data-bbox="603 1016 1386 1106">กินเลี้ยงข้าวแดงขันโตก แกงฮังเล แกงแค น้ำพริกอ่อง น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู</p> <p data-bbox="603 1162 871 1196"><u>วัฒนธรรมด้านประเพณี</u></p> <p data-bbox="603 1202 1107 1236">ปอยส่างลอง / การบวชลูกแก้ว จ.แม่ฮ่องสอน</p> <p data-bbox="603 1243 895 1276">ประเพณียี่เป็ง (เชียงใหม่)</p> <p data-bbox="603 1283 932 1317">ประเพณีสงกรานต์เมืองเหนือ</p> <p data-bbox="603 1323 956 1357">ประเพณีลอยกระทงสาย จ.ตาก</p> <p data-bbox="603 1364 1126 1397">ประเพณีลอยกระทง/เผาเทียนเล่นไฟ จ.สุโขทัย</p> <p data-bbox="603 1404 970 1438">ประเพณีปีไหมเมือง จ.เชียงใหม่</p> <p data-bbox="603 1444 970 1478">ประเพณีแห่สลุงหลวง จ.ลำปาง</p> <p data-bbox="603 1534 839 1568"><u>วัฒนธรรมการละเล่น</u></p> <p data-bbox="603 1574 1426 1608">ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนดาบ ตีกลองสะบัดไชย สะล้อซอซึง</p> <p data-bbox="603 1664 938 1697"><u>ด้านศาสนาและลัทธิความเชื่อ</u></p> <p data-bbox="603 1704 1147 1738">การทำบุญผ้าป่าแถว, ประเพณีสืบชะตา/ต่ออายุ,</p> <p data-bbox="603 1744 1011 1778">งานทำบุญตานก๋วยสลาก/ทานสลาก</p>

<p style="text-align: center;">ภาคกลาง</p> 	<p><u>วัฒนธรรมด้านอาหาร</u> ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวาน น้ำพริกปลาทุ ผัดไทย แกงเลียง</p> <p><u>วัฒนธรรมด้านประเพณี</u> ประเพณีรับบัว โยนบัว จ.สมุทรปราการ ประเพณีบูชารอยพระพุทธรบาท จ.สระบุรี ประเพณีตักบาตรเทโว จ.อุทัยธานี ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จ.ฉะเชิงเทรา ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จ.เพชรบูรณ์ ประเพณีวิ่งควาย จ.ชลบุรี ประเพณีตักบาตรดอกไม้ จ.สระบุรี ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์ ประเพณีมหรหกรรมหุ่นฟางนก จ.ชัยนาท</p> <p><u>ด้านศาสนาและลัทธิความเชื่อ</u> ลงแขกเกี่ยวข้าว ทำบุญขวัญข้าว ยาโบราณและสมุนไพร</p> <p><u>การละเล่น</u> รำตัด รำสีนวล เดินกำรำเคียว รำกลองยาว มอญซ่อนผ้า เพลงฉ่อย เพลงอีแซว</p>
<p style="text-align: center;">ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> 	<p><u>วัฒนธรรมด้านด้านอาหาร</u> น้ำจิ้ม ตำ ย่าง แกงอ่อม หมกยำ ปั่น ซุบ ลาบ ก้อย แจ่ว ส้มตำ</p> <p><u>วัฒนธรรมด้านประเพณี</u> ฮีตสิบสองเดือน (ประเพณีสิบสองเดือนของชาวอีสาน) ประเพณีบุญบั้งไฟ(ยโสธร) ประเพณีแห่ผีตาโขน (เลย) ประเพณีบุญพระเวส/บุญมหาชาติ (ร้อยเอ็ด) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง (สกลนคร) ประเพณีแห่เทียนพรรษา (อุบลราชธานี) ประเพณีไหลเรือไฟ (นครพนม) ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง (บุรีรัมย์) ประเพณีเทศกาลไหม/ผูกเสี่ยว (ขอนแก่น)</p> <p><u>การละเล่น</u> หมอลำ หมอแคน เซิ้งกระติ๊บ เซิ้งสวิง รำกระติ๊บข้าว โปงลาง โหวด พิณ ซอ</p>

ภาคใต้

วัฒนธรรมด้านอาหาร

แกงเหลือง ข้าวยาปักซี่ใต้ คั่วกลิ้ง แกงไตปลา แกงส้มหน่อไม้ดอง
แกงมัสมั่นไก่ ผัดสดอกุ้งสด ข้าวหมกไก่

วัฒนธรรมด้านประเพณี

ประเพณีแข่งเรือกอแระ จ.นราธิวาส

ประเพณีชิงเปรต

ประเพณีสารทเดือนสิบของนครศรีธรรมราช

ประเพณีชักพระ (ลากพระ)

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นองค์พระธาตุ จ. นครศรีธรรมราช

ประเพณีถือศีลกินเจ จ.ภูเก็ต

งานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

แข่งนกเขาชวา

ด้านศิลปะ/การละเล่น

ประเพณีรำมโนราห์ หนังตะลุง ร้องเงี้ยว ลิเกฮูลู รำบำศรีวิชัย รำซัดชาติรี

วัฒนธรรมภาคเหนือ

วัฒนธรรมด้านอาหาร

กินเลี้ยงข้าวแลงขันโตก

น้ำพริกอ่อน

แกงแค

แกงแค

น้ำพริกหนุ่ม

แกงฮังเล

ขนมข้าวแต๋น

วัฒนธรรมด้านประเพณี

ประเพณีปอยส่างลอง/บวชลูกแก้ว
ชาวไทยใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเพณียี่เป็ง (ลอยโคม)
จังหวัดเชียงใหม่

ประเพณีลอยกระทงสาย
จังหวัดตาก

ประเพณีลอยกระทง/เผาเทียนเล่นไฟ
จังหวัดสุโขทัย

ประเพณีแห่สลุงหลวง
จังหวัดลำปาง

ประเพณีปี๋ใหม่เมือง
จังหวัดเชียงใหม่

ฟ้อนเทียน

ฟ้อนเล็บ

ฟ้อนดาบ

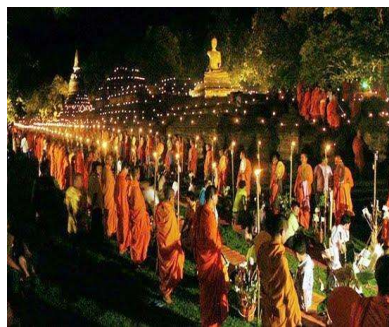

ฟ้อนเงี้ยว

ด้านศาสนาและลัทธิความเชื่อ

ทำบุญตักบาตรถวายสลาก/ทานสลาก

ทำบุญผ้าป่าแถว

ทำบุญต่อชะตาสี่อายุ

วัฒนธรรมภาคกลาง

วัฒนธรรมด้านอาหาร

ต้มยำกุ้ง

แกงเขียวหวาน

ผัดไทย

วัฒนธรรมด้านประเพณี

ประเพณีรับบัว
จังหวัดสมุทรปราการ

ประเพณีวิ่งควาย
จังหวัดชลบุรี

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ
จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีตักบาตรดอกไม้
จังหวัดสระบุรี

ประเพณีตักบาตรเทโว
จังหวัดอุทัยธานี

ประเพณีโตะะจิ้นลิง
จังหวัดลพบุรี

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประเพณีวิ่งวัวลาน
จังหวัดเพชรบุรี

ประเพณีนมัสการหลวงพ่อโสธร
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ
จังหวัดนครสวรรค์

ประเพณีสงกรานต์ต้มถั่วสงขลบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี

ประเพณีมหกรรมหุ่นฟางนก
จังหวัดชัยนาท

ด้านศาสนาและวิถีความเชื่อ

ลงแขกเกี่ยวข้าว

ทำบุญขวัญข้าว

ยาสมุนไพร

วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัฒนธรรมด้านอาหาร

ส้มตำ

อ่อม

ลาบ

ซूप

วัฒนธรรมด้านประเพณี

ประเพณีบุญบั้งไฟ
จังหวัดยโสธร

ประเพณีพระเวส/บุญฆะหวาด
จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเพณีแห่เทียนพรรษา
จังหวัดอุบลราชธานี

ประเพณีไหลเรือไฟ
จังหวัดนครพนม

ประเพณีผีตาโขน
อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง
จังหวัดสกลนคร

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง
จังหวัดบุรีรัมย์

ประเพณีเทศกาลไหม/ผูกเสี่ยว
จังหวัดขอนแก่น

ประเพณีบวชนาคช้าง
จังหวัดสุรินทร์

สี่สิบสอง ประเพณี 12 เดือนอีสาน

เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม

เดือนยี่ - บุญคูณลาน

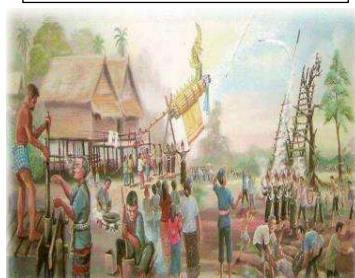
เดือนสาม - บุญข้าวจี

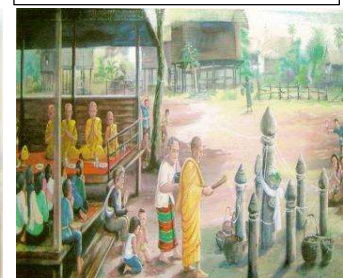
เดือนสี่ - บุญพะเวด

เดือนห้า - บุญสงกรานต์

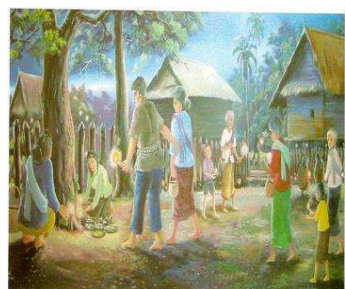
เดือนหก - บุญบั้งไฟ

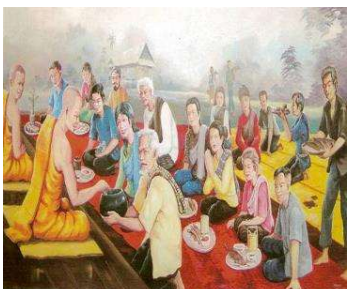
เดือนเจ็ด - บุญซำฮะ/เบิกบ้าน

เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา

เดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน

เดือนสิบ - บุญข้าวสาก

เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา

เดือนสิบสอง - บุญกฐิน

การละเล่น หมอลำ หมอแคน เซ็งกระตีบ เซ็งสวิง รำกระตีบข้าว โปงกลาง โหวด พิณ ซอ

วัฒนธรรมภาคใต้

วัฒนธรรมด้านอาหาร

แกงไตปลา

แกงมัสมั่นไก่

ผัดสดอกุ้งสด

แกงเหลือง

ข้าวหมกไก่

แกงปลาหน่อไม้ดอง

ข้าวยาปักซีใต้

คั่วกลิ้ง

วัฒนธรรมด้านประเพณี

ประเพณีชักพระ/ลากพระ
จังหวัดสงขลา

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นองค์พระธาตุนคร
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีถือศีลกินผัก
จังหวัดภูเก็ต

ประเพณีชิงเปรต/สารทเดือนสิบ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีแข่งเรือกอลและ
จังหวัดนราธิวาส

ประเพณีแข่งขันนกเขาชาวอาเซียน
จังหวัดยะลา

การละเล่น

หนังตะลุง

รำโนราห์

ลิเกฮูลู ชาวมุสลิม

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

เช่น โทรศัพท์มือถือที่ทันสมัยมากขึ้น คนในสังคมเมืองเชื่อเรื่องวิทยาศาสตร์มากกว่าไสยศาสตร์ วัยรุ่นไทยนิยมบริโภคอาหารญี่ปุ่นมากขึ้น

วัฒนธรรมตะวันออกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย	วัฒนธรรมตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย
1. ด้านอักษรศาสตร์ ภาษาไทยที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นในสมัยสุโขทัยได้รับอิทธิพลจากภาษาขอม	1. ด้านการทหาร ชื้ออาวุธปืนมาใช้ มีการสร้างป้อมปราการตามแบบตะวันตกตั้งโรงเรียนนายร้อย
2. ด้านกฎหมาย มีการรับรากฐานกฎหมายอินเดีย ได้แก่ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์	2. ด้านการศึกษา ร.3 ให้ขุนนางเรียนภาษาอังกฤษและ วิทยาการตะวันตก ร.5 โรงเรียนแพทย์ ตั้งโรงเรียนกฎหมาย ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร.6 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ
3. ด้านศาสนา พระพุทธศาสนา อิสลาม	3. ด้านวิทยาการ ร.4 ความรู้ทางด้านดาราศาสตร์ ร.5 จัดตั้งโรงพยาบาล โรงเรียนฝึกหัดแพทย์และพยาบาล
4. ด้านวรรณกรรม รามายณะจากอินเดีย สามก๊กจากจีน อาหารบราตรีเปอร์เซีย	4. ด้านแนวคิดแบบตะวันตก แนวคิดทางการปกครอง เช่น ประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์
5. ด้านศิลปวิทยาการ เครื่องสังคโลกจากจีน	5. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต
6. สถาปัตยกรรมด้านพระพุทธศาสนา จากอินเดีย ศรีลังกา	- การใช้ช้อนส้อมรับประทานอาหารแทนการใช้มือ
7. วิถีการดำเนินชีวิต	- การนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้น
- รับวิธีการใช้กระทะ การมัด	- การใช้เครื่องแต่งกายแบบตะวันตก
- ใช้น้ำมันจากจีน	- กีฬาของชาวตะวันตก เช่น ฟุตบอล กอล์ฟ

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

- ส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น มรดกของชาติไม่ให้สูญหายไป
- ให้ทุกคนมีส่วนร่วม รับผิดชอบให้ประชาชน หน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย
- ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายใน/ภายนอกประเทศ เพื่อเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

แนวทางการเลือกรับวัฒนธรรมสากล

- วัฒนธรรมสากลต้องสามารถผสมผสานเข้ากับโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยได้
- วัฒนธรรมสากลต้องมีส่วนเกื้อหนุนพัฒนาวัฒนธรรมไทยได้
- วัฒนธรรมสากลต้องอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมไทยได้ ต้องเลือกสรรวัฒนธรรมมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม